

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА СТУДЕНТА – ЕНЕРГІЯ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПРОФЕСІЙНИХ ПЕРЕМОГ ФАХІВЦЯ

У статті доведено значущість науково-дослідної роботи у професійній підготовці й успішній професійній діяльності майбутнього фахівця.

Ключові слова: науково-дослідна робота, професійна підготовка, майбутній фахівець, успішна професійна діяльність.

На зорі свого розвитку людство поліпшувало умови життя за рахунок пізнання та певного наукового підходу до перетворення навколишнього світу. Століттями, тисячоліттями цей процес поступово вдосконалювався за рахунок виникнення нового типу знання, яке називалося протонауковим. Швидкі темпи розвитку науки стимулювали створення наукознавства, що вплинуло в ХХІ ст. на нове пояснення багатьох педагогічних явищ, яке базується на нових прогресивних педагогічних ідеях і суттєвих стійких принципах, які вже накопичено, розкриваючи раніше не помічені педагогічні закономірності професійного становлення педагогів у зв'язку зі зміною суспільного буття. Тому однією з характерних ознак реформування сучасної освіти є активізація інноваційних процесів у професійній підготовці нової генерації педагогічних кадрів за всіма напрямками її розвитку. У цьому контексті виняткового значення набувають питання цілеспрямованого залучення майбутніх педагогів до науково-дослідної роботи з метою глибокого й критичного осмислення ними нової педагогічної дійсності та цілеспрямованого формування їхньої готовності до виконання своєї професійної місії з дотриманням вимог суспільства й часу.

Створення національної системи освіти, спрямованої в нове – третє тисячоліття, пов'язане з реформуванням процесу підготовки педагогічних кадрів. Сучасним освітнім закладам вкрай необхідні фахівці, які прагнуть до пізнання та бажання збагатити освіту новими знаннями; володіють перспективними й продуктивними технологіями навчання; сприяють становленню громадянської позиції підростаючого покоління в дусі сьогоденних вимог і загальнолюдських цінностей.

У наш час ні в кого не викликає сумніву той факт, що духовна культура, компетентність, професіоналізм сучасного вчителя значною мірою визначають рівень особистісного статусу його учнів. Отже, одна з ключових проблем освіти, яка вимагає фундаментальних досліджень, – багатогранний процес підготовки сучасного педагога і як професіонала, і як особистості.

Інтеграційні процеси в суспільстві зумовлюють потребу в професійній підготовці педагога із фундаментальними знаннями, розвинутими компетенціями, конкурентоспроможного та мобільного на сучасному ринку праці. Вирішальним фактором європейської конкурентоспроможності, згідно з офіційними документами Європейської комісії, є навчання дослідницькій діяльності. Рання підготовка (зі школи) наукових кадрів формує стратегічний ресурс суспільства. На світовому ринку, де точиться жорсто-

ка конкурентна боротьба, перемагають ті країни, які інтенсивно розвивають фундаментальні та прикладні дослідження і всіляко підвищують рівень освіченості населення, щоб не лише еліта, а й більшість населення мали можливість опанувати наукові досягнення й ефективно працювати зі складними технологіями.

Сучасному фахівцеві недостатньо мати глибокі предметні знання та володіти практичними вміннями й навичками. Виконання професійних функцій передбачає єдність інтенсивного духовного життя, креативного підходу до педагогічної діяльності й організації науково-дослідної роботи, спрямованої на перетворення педагогічної дійсності.

Стратегічна мета закладів вищої освіти – досягти якісно нового рівня підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ, за якого спеціалісти володітимуть абсолютним спектром властивостей, необхідних для самостійного вдосконалення власних знань, тобто володіти дослідницькими навичками.

На різних етапах розвитку ВНЗ науково-дослідна робота майбутніх спеціалістів завжди була й залишиться пріоритетним напрямом діяльності, що визначатиме його науковий потенціал та імідж. У цьому контексті особливої уваги набуває відтворення і нарощування наукового потенціалу у вищій педагогічній школі, його ефективне застосування, формування та розвиток наукових шкіл, залучення до науково-дослідної роботи талановитої молоді й створення найсприятливіших умов для її творчого зростання. Однією з основних умов такої підготовки є активізація науково-дослідної роботи студентів.

Проблема активізації пізнавальної діяльності у процесі навчання у педагогічній теорії та практиці не є новою. На всіх етапах розвитку педагогічної думки до неї зверталось багато вчених – педагогів-практиків.

Суттєві положення і висновки з проблеми активізації діяльності учнів містяться і у розвідках А.С. Макаренка, В.О. Сухомлинського, С.Т. Шацького. Слід зауважити, що психологічний аспект досліджуваної проблеми глибоко розроблений у доробках Л.С. Виготського, В.В. Давидова, О.М. Леонтєва, Н.В. Менчинської, С.Л. Рубінштейна та ін.

Вивченню різних аспектів активізації процесу пізнавальної діяльності студентів присвячені праці багатьох відомих педагогів і психологів: А.М. Алексюка, С.І. Архангельського, В.М. Вергасова, В.М. Володька, С.І. Зінов'єва, В.Я. Ляудис, Р.А. Нізамова, В.А. Семиченко та ін.

Значний внесок у розробку проблеми загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів зробили праці таких учених: О.О. Абдулліної, А.М. Алексюка, А.М. Бойко, Н.В. Гузій, М.М. Лескевіча, В.І. Лозової, О.М. Пехоти, В.А. Сластьоніна, Т.І. Сущенко, А.І. Щербакова, М.Д. Ярмаченка та ін.

Мета статті – розкрити сутність і вагомість науково-дослідної роботи у професійній підготовці й успішній професійній діяльності майбутнього фахівця.

Науково-дослідна робота студентів є одним з найважливіших засобів підвищення якості підготовки та виховання спеціалістів з вищою освітою,

здатних творчо застосовувати в практичній діяльності найновіші досягнення науково-технічного прогресу.

Сучасний фахівець повинен не тільки володіти досягненнями сучасної науки та новітніх технологій, а й після закінчення навчання самостійно вирішувати серйозні наукові завдання, йти у рівень з передовими ідеями теорії та практики новітніх досліджень.

Як відомо, економічні та соціальні реформи, які здійснюються в Україні, значною мірою змінюють характер праці спеціалістів. Як наслідок, змінюються і вимоги до підготовки кадрів. Серед найголовніших – вимоги до розвитку спеціаліста творчого, ініціативного, який відчуває потребу у вільному саморозвитку та збереженні власної індивідуальності, перебуває у гармонійній взаємодії зі світом та із самим собою, спрямовує власні уміння й навички на вдосконалення науково-технологічного прогресу шляхом запровадження у практику нових досягнень наукової і технічної думки.

Втілення наукових розробок у навчальний процес не лише змінює зміст і значення навчальних дисциплін, а й підказує нові форми та методи проведення процесу професійної підготовки. Причому науково-дослідна робота є органічною частиною й обов'язковою умовою успішної роботи ВНЗ. Студенти не лише отримують найновішу наукову практичну інформацію від викладачів на заняттях, а й безпосередньо беруть участь у наукових дослідженнях. Навчання будується на основі практичного досвіду, який набувається студентами в процесі активної, пізнавальної, творчої, дослідницької та пошукової діяльності.

Отже, стратегія і тактика підготовки спеціалістів-дослідників в умовах ВНЗ ґрунтуються на принципах інтеграції науки й освіти і спрямована на створення першої сходинки цілісної системи підготовки кваліфікованих наукових кадрів.

На думку українського дослідника О.М. Микитюка, наука у ВНЗ України сьогодні передбачає:

- випереджальний розвиток фундаментальних і пошукових досліджень з пріоритетних напрямів і на цій основі розробку, створення та впровадження принципово нової техніки, технології і матеріалів;
- організацію на основі використання нових досягнень науково-технічного прогресу процесу навчання студентів, підготовку науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, перепідготовку та підвищення кваліфікації спеціалістів для народного господарства;
- ефективне використання наукового потенціалу вищої школи для вирішення наукових і науково-технічних проблем розвитку економіки та інфраструктури України;
- співробітництво з академічними і галузевими науковими організаціями з метою спільного вирішення важливих науково-технічних проблем;
- створення й ефективне використання дослідно-експериментальної бази на всіх етапах інноваційного циклу;

- проведення кон'юнктурних досліджень, здійснення маркетингового, інформаційного та патентно-ліцензійного забезпечення науково-технічної продукції відповідно до міжнародних норм;
- організацію інформаційно-рекламної та дослідної діяльності, пропаганду досягнень учених вищої школи засобами масової інформації, монографії та наукові праці, виставки, ярмарки, аукціони;
- вихід на світовий рівень науково-технічної продукції, участь у виконанні міжнародних науково-технічних програм.

Нові процеси, що відбуваються в країні, загострення суперечностей між вимогами науково-технічного прогресу та його кадровим і матеріально-технічним забезпеченням об'єктивно стимулюють розвиток науки, активізують наукову та технічну думку.

Одним з дійових шляхів реформування науки є критичне осмислення накопиченого досвіду організації науково-дослідної роботи у ВНЗ, зокрема педагогічної.

Навчально-виховний процес ВНЗ, як відомо, охоплює різні напрями діяльності: орієнтацію молоді та пробудження інтересу до певної професії, здійснення системи заходів щодо прийому до навчального закладу, організацію навчання і виховання студентів, створення матеріально-технічної бази, проведення різнобічної цілеспрямованої роботи з професорсько-викладацьким і допоміжним складом тощо.

Одним з головних завдань діяльності навчального закладу є організація науково-дослідної роботи викладачів і студентів, яка є складовою навчального процесу, підготовки творчих висококваліфікованих спеціалістів. Як відносно самостійний сектор науки, на відміну від минулих часів, виникає сьогодні майже одразу з виникненням ВНЗ.

Наука у ВНЗ, як свідчить досвід роботи, має свою специфіку. Зокрема, особливістю сучасних досліджень у ВНЗ, на відміну від академічних і галузевих, є:

- відсутність, як правило, консервативної наукової структури (наукові школи порівняно невеликі й організаційно оформлені як кафедральні наукові колективи);
- багатопрофільність, яка забезпечується широким підбором спеціалістів різної галузевої спрямованості;
- відсутність відомчих амбіцій і пов'язана з цим свобода інтелектуальних уявлень;
- висока ротація спеціалістів за рахунок припливу аспірантів, докторантів, здобувачів – активної частини наукового колективу, що забезпечує виконання дослідних робіт з високим науково-практичним рівнем;
- розширення та поглиблення творчих взаємозв'язків і співдружності вузівської та галузевої виробничої науки;
- здатність задовольнити не тільки інтереси розвитку суспільства, а й приватні інтереси вузівської науки шляхом фундаментальних і прикладних досліджень теорії та практики вищої освіти щодо наукового забезпе-

чення навчального процесу (розробка методичних, методологічних, дидактичних проблем);

- можливість сприяння гуманізації та гуманітаризації вищої освіти завдяки розширенню співдружності природничих, технічних і гуманітарних наук у вирішенні загальних завдань, а також інтеграції різних галузей знань.

Для вузівської науки характерне також і відносно швидке оновлення значної частини науковців; наявність певного контингенту талановитої молоді, гнучке реагування на актуальні світові наукові дослідження і, відповідно, швидке оновлення наукової тематики; виконання таких наукових робіт, пов'язаних з навчальним процесом, які потребують високої концентрації інтелектуального потенціалу, але є нересурсоємними, відносно короткостроковими та типоваційно сприятливими.

Не обмежуючись специфічними питаннями, вузівська наука сприяє вирішенню і глобальних проблем розвитку держави. Крім того, сама вузівська наука відшукує, по-перше, шляхи подолання глибокої кризи, що охопила всі сфери життя суспільства, по-друге, механізм утримання її занепаду, що поставив під загрозу розпаду деякі наукові школи, спрямування, а також втрати авангардних позицій серед галузей світової науки, цінних наукових кадрів, різкого зниження життєвого рівня вчених.

Провідною стратегічною метою ВНЗ є підготовка наукових кадрів і підвищення їх кваліфікації [2].

Серед найважливіших завдань науково-дослідної роботи слід назвати:

- залучення науково-педагогічних працівників до виконання наукових досліджень, що сприяють розвитку науки, техніки та технологій;
- використання отриманих наукових результатів в освітньому процесі;
- сприяння підготовці науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, підвищенню наукової кваліфікації професорсько-викладацьких кадрів;
- практичне ознайомлення студентів з постановкою й розв'язанням наукових і технічних проблем і залучення найбільш здатних з них до виконання наукових досліджень.

Здійснення зв'язків науково-дослідної роботи з навчально-виховним процесом ВНЗ також входить до найбільш важливих цілей і завдань науково-дослідної роботи вищого навчального закладу. Наприклад, організація процесу навчання студентів вимагає не тільки ґрунтовних знань свого предмета, а й глибоких наукових, профілюючих і методологічних знань. Знання ж можуть удосконалюватися тільки в процесі науково-дослідної роботи, яка, в свою чергу, збагачує навчальний процес.

Глибоке й доказове розкриття наукових положень матеріалу, що вивчається, ґрунтовне розкриття світоглядних і морально-етичних ідей, які містяться в курсі, всебічний показ значення навчального матеріалу для розуміння сучасних суспільно-політичних подій неможливе без серйозної наукової підготовки викладача. Саме викладач-науковець не тільки повинен озброїти студентів науковими знаннями, а й ознайомити з основними

методами науки, навчити їх самостійного набуття наукових знань, сформу-вати потяг до подальшої наукової роботи. Крім того, досвідчений викла-дач-науковець зможе, враховуючи логіку науки і навчального предмета, розробляти навчальні програми, готувати відповідні підручники.

Інтеграція навчального процесу, науки і виробництва забезпечується шляхом:

- підготовки спеціалістів на основі використання досягнень науки й економічних потреб у спеціалістах нового рівня;

- залучення студентів до участі у науково-дослідних і проектно-конструкторських роботах, виконаних як за рахунок коштів державного бюджету, так і за господарськими договорами із замовниками;

- проведення наукової, методичної й організаційної роботи радами різного рівня з розвитку наукової та технічної творчості студентів у взаємозв'язку з навчальним процесом і в позааудиторний час у межах конструкторських і проектних бюро, науково-виробничих загонів, центрів науково-технічної творчості молоді та інших організацій;

- розробки та впровадження у навчальний процес нових технічних засобів навчання, створених за результатами наукових досліджень: стендового і тренажного обладнання, лабораторних приладів, комп'ютерних навчальних посібників тощо;

- організації на базі наукових і науково-технічних підрозділів ВНЗ різноманітних форм активної навчальної роботи: дипломного і курсового проектування, навчальної та виробничої практики, цільового використання під час вивчення наукової апаратури й обчислювальної техніки;

- створення навчально-науково-виробничих об'єднань і комплексів, базових кафедр, міжгалузевих лабораторій, науково-навчальних та інженерних центрів, у тому числі з Національною академією наук України, галузевими академіями наук, міністерствами та їх організаціями для проведення спільної навчальної науково-дослідної роботи.

Впровадження в практику в різні галузі виробництва й освіти отриманих результатів досліджень.

ВНЗ проводять маркетингові дослідження ринку науково-технічної продукції, зокрема психолого-педагогічних, методичних розробок, рекомендацій, беруть участь у міжнародних, галузевих науково-технічних, промислових, освітніх виставках, аукціонах, біржах; розповсюджують анотовані тематичні збірники та спеціальні рекламні видання; готують і розповсюджують інформацію про досягнення в гуманітарній, технічній сферах науки, проводять презентацію наукових шкіл і спрямувань в Україні та за її межами, конкурси кращих наукових розробок учених ВНЗ; створюють інформаційні банки з конкретних напрямів наукових досліджень.

Аналіз офіційних документів і практики роботи ВНЗ свідчить: науково-дослідна робота студентів, що проводиться у вищій школі, реалізує такі функції:

- а) удосконалення навчального процесу та відображення сучасних наукових досягнень у навчальній діяльності вищої школи;

б) виховання: наукові дослідження розкривають студентам широке коло різноманітних наукових проблем, що сприяють розширенню світогляду, виховують потяг до самоосвіти. Залучення майбутніх фахівців до наукової роботи кафедри на засадах співробітництва студентів і викладачів виховує риси дослідника;

в) розвиток у майбутнього фахівця мислення, умінь спостерігати, аналізувати, навичок самостійної творчої дослідної роботи тощо. Участь студентів у наукових дослідженнях розвиває їх інтерес до науки, навчання, внаслідок чого підвищується якість підготовки фахівців [2].

Висновки. Таким чином, головне призначення науково-дослідної роботи студентів полягає у забезпеченні:

а) прищеплення студентам початкових систематичних навичок виконання теоретичних та експериментальних науково-дослідних робіт;

б) стійкого та глибокого засвоєння знань зі спеціальних і суспільно-політичних дисциплін;

в) розвитку у студентів творчого, аналітичного мислення, здатності до творчої роботи за фахом, розширення творчого кругозору;

г) вироблення вміння залучати теоретичні знання для розв'язання певних практичних завдань;

д) формування у студентів потреби й уміння самостійно поповнювати свої знання за фахом.

Науково-дослідна робота студентів як складова підготовки майбутніх фахівців сприяє підвищенню наукового рівня освіти у студентів, розвитку в них творчого підходу до розв'язання професійних завдань.

Список використаної літератури

1. Горкуненко П.П. Основи науково-педагогічних досліджень : навч.-метод. посіб. для студентів педагогічних коледжів і училищ / П.П. Горкуненко. – Рівне : РДГУ, 2005. – 98 с.

2. Микитюк О.М. Становлення та розвиток науково-дослідної роботи у вищих педагогічних закладах України (історико-педагогічний аспект): [монографія] / О.М. Микитюк ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Х. : ОВС, 2001. – 256 с.

Сущенко Л.А. Научно-исследовательская работа студента – энергия для будущих профессиональных побед специалиста

В статье доказана значимость научно-исследовательской работы в профессиональной подготовке и успешной профессиональной деятельности будущего специалиста.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа, профессиональная подготовка, будущий специалист, успешная профессиональная деятельность.

Sushchenko L. Research work of student is energy for future professional victories of specialist

In the article ponderability of research work is well-proven in professional preparation and successful professional activity of future specialist.

Key words: research work, professional preparation, future specialist, successful professional activity.